

Salla Timlin

SOITONOPISKELUN ILO

Myönteiseen oppimiskokemukseen vaikuttavien tekijöiden tarkastelua

SOITONOPISKELUN ILO

Myönteiseen oppimiskokemukseen vaikuttavien tekijöiden tarkastelua

Salla Timlin
Opinnäytetyö
Kevät 2017
Musiikkipedagogin tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Musiikkipedagogin tutkinto-ohjelma, musiikinohjaajan suuntautumisvaihtoehto

Tekijä: Salla Timlin

Opinnäytetyön nimi: Soitonopiskelun ilo. Myönteiseen oppimiskokemukseen vaikuttavien tekijöiden tarkastelua.

Työn ohjaaja: Jaana Sariola

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2017 Sivumäärä: 34

Tämä opinnäytetyö käsittelee myönteiseen oppimiskokemukseen ja oppimisen iloon vaikuttavia tekijöitä. Taustalla ovat oman opettajaurani aikana esille nousseet asiat. Työn tavoitteena on löytää vastauksia siihen, mistä oppiminen ja oppimiskokemukset koostuvat. Lisäksi tavoitteena on saada opettajalle työkaluja, miten oppilas voi saavuttaa positiivisen oppimiskokemuksen ja vahvistua ihmisenä.

Sovelletussa tietoperustassa tarkastelussa ovat yleisesti oppimiseen vaikuttavat tekijät, kuten motivaatio, tarkemmin sisäinen motivaatio sekä oppimiseen vaikuttavat yksilölliset asiat, kuten yksilöiden persoonallisuus ja lahjakkuus sekä perhetausta ja kaverit. Toisessa osiossa lähestyn aihetta siitä näkökulmasta, miten opettaja ja oppimistilanteet voivat tukea oppilaan myönteistä oppimiskokemusta. Aineistona olen käyttänyt aiheeseen liittyvää kirjallisuutta ja tutkimuksia.

Opinnäytetyössäni olen tullut siihen johtopäätökseen, että oppimiseen ja oppimiskokemuksiin vaikuttavat todella monet asiat. Tutkimuksessa selvisi, että opettajalla on mahdollisuus vaikuttaa oppilaan oppimiskokemukseen. Toisaalta tutkimustuloksissa nousee esiin myös oppimiseen ja myönteiseen oppimiskokemukseen liittyviä haasteita, joihin opettajalla ei välttämättä olekaan keinoja vaikuttaa. Tällaisia seikkoja ovat esimerkiksi yksilölliset persoonaan liittyvät asiat tai kavereiden vaikutus tietyssä iässä. Aihe on hyödyllinen opettajalle ja tutkimuksen kautta opitut asiat tulevat hyötykäyttöön omaan opettajan työhöni.

Asiasanat: Oppiminen, motivaatio, sisäinen motivaatio, flow-tila, positiivinen pedagogiikka

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Music, Option of Music Pedagogue

Author: Salla Timlin

Title of thesis: Joy of learning music. Factors influencing positive experience of learning.

Supervisor: Jaana Sariola

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2017

Number of pages: 34

This thesis handled factors having an influence on positive experience of learning and joy of learning. The background of this research was challenges of teaching. The aim of the work was to find teaching methods which students could get positive experiences of learning and strengthen oneself as a person.

The framework of this thesis consisted of learning, motivation and inward motivation, as well as the personal things such as temperament and talent and family and friends. The second part of work dealt how a teacher may support students' positive experience of learning. The data consisted of literature and studies of the field in question.

The results of the study is that there are many things affecting on learning. The consequences are that the teacher has a possibility to affect students' experience of learning. On the other hand, there are some things which a teacher can not affect, for example, personality or friends in a certain age. This topic is helpful for a teacher and the learned things benefit me myself as a teacher.

Keywords: Learning, motivation, inward motivation, flow, positive pedagogy

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 OPPIMISEEN VAIKUTTAVIA TEKIJÖITÄ	8
2.1 Motivaatio	8
2.1.1 Sisäinen ja ulkoinen motivaatio käsitteenä	8
2.1.2 Sisäinen motivaatio soitonopiskelussa	8
2.2 Flow-teoria	10
2.3 Oppimisen yksilöllisyys	10
2.3.1 Persoonat kohtaavat	11
2.3.1.1 Temperamentti, minäkuva ja itsetunto	11
2.3.1.2 Tunnelukot	12
2.3.1.3 Lahjakkuus	13
2.3.2 Sosiaalinen verkosto	14
2.3.2.1 Kodin vaikutus	14
2.3.2.2 Kavereiden merkitys	16
3 OPETTAJAN VAIKUTUS	18
3.1 Oppilaskeskeinen opetus	18
3.2 Positiivinen pedagogiikka ja luontevahvuusajattelu	20
3.3 Oppimistehtävien ja tavoitteiden merkitys	24
3.4 Yhdessä tekemisen voima	26
3.5 Leikkiminen ja leikkimielisyys oppimisen tukena	27
3.6 Palautteen ja arvioinnin merkitys	28
4 POHDINTA	31
LÄHTEET	33

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni aihe on kypsynyt opintojeni ja kertyneen opettajakokemukseni aikana. Opinnäytetyössäni käsittelen oppimisen iloon ja myönteiseen oppimiskokemukseen vaikuttavia asioita. Olen pyrkinyt löytämään vastauksia, mistä oppimisen ilo ja myönteinen oppimiskokemus koostuvat, sekä keinoja ja työkaluja opettajalle oppimisen ilon ja hyvien oppimistulosten saavuttamiseksi. Tarkastelen aihetta klassisen musiikin näkökulmasta. Motivaatiolla, erityisesti sisäisellä motivaatiolla, on suuri merkitys oppimisen ilon ja hyvien oppimistuloksien saavuttamiseksi. Sisäinen motivaatio on oppilaan omaa sisäistä innostumista ja aktiivisuutta soitonopiskelussa. Oppilaan ollessa sisäisesti motivoitunut musiikki ja soittamaan oppiminen ovat oppilaalle niin kiinnostavia ja tärkeitä asioita, että hän opiskelee niitä vain oppimisen ja musiikin tuoman ilon ja tyydytyksen vuoksi. Tällöin opettajan on helppoa olla vain oppimisen ohjaajana sekä oman asiantuntemuksen tarjoajana.

Työni aluksi kerron asioista, jotka ovat oppimisprosessin taustalla. Tarkastelen asioita, jotka vaikuttavat oppimiseen ja voivat heikentää sisäistä motivaatiota ja oppimisen iloa. Oppilas saattaa aloittaa soitonopiskelun täynnä intoa ja luottamusta omaan oppimiseen. Oppilaan into saattaa hiipua opiskelujen edetessä monista syistä. Taustalla voi olla esimerkiksi persoonaan liittyvät asiat, jotka korostuvat oppimistilanteissa ja opettaja–oppilas-suhteessa. Oppimismotivaatioon voivat vaikuttaa myös ulkopuoliset tekijät, kuten esimerkiksi kavereiden taholta tuleva paine.

Toisessa osiossa tarkastelen opettajan roolia oppimisen ilon, sisäisen motivaation ja myönteisen oppimisilmapiirin säilymisessä. Oppilaslähtöinen opettaminen, oppilaan persoonan, luonteenvahvuuksien ja tavoitteiden huomioon ottaminen lisäävät oppilaan innostusta ja itsearvostusta. Mielekkäiden oppimistilanteiden luominen esimerkiksi leikkien ja oppilasta miellyttävien oppimistehtävien avulla parantaa oppimisen laatua. Opettajan sensitiivisyydellä ja terveellä minäkuvalla on vaikutusta oppimisilmapiiriin ja siihen, tuleeko oppilas huomioitua kokonaisvaltaisesti ihmisenä. Siitä riippuu myös se, onko oppituntien ta-

voitteena musiikin ja soittamaan oppimisen lisäksi oppilaan vahvistuminen ihmisenä ja oppilaan itsetunnon ja myönteisen minäkuvan edistäminen.

2 OPPIMISEEN VAIKUTTAVIA TEKIJÖITÄ

2.1 Motivaatio

Tässä luvussa käsittelen motivaatiota käsitteenä ja sisäisen motivaation merkitystä soitonopiskelussa.

2.1.1 Sisäinen ja ulkoinen motivaatio käsitteenä

Sisäinen motivaatio on ihmisestä itsestään lähtevää kiinnostusta johonkin asiaan ilman ulkopuolisia pakotteita. Monien tutkijoiden mielestä uteliaisuus ja sisäinen motivaatio ovat keskenään samanarvoisia käsitteitä. (Kansanen & Uusikylä 2002, 28.) Sisäisesti motivoituneeseen toimintaan liittyy myös flow eli virtauskokemus, jolloin tekemiseen uppoudutaan niin syvällisesti, että koko muu ulkoinen maailma katoaa (Tynjälä 1999, 106).

Ulkoinen motivaatio puolestaan on ulkoisten pakotteiden tai palkkioiden synnyttämää motivaatiota oppimiseen. Ulkoisella motivaatiolla tarkoitetaan ulkopäin asetetun tavoitteen tai palkkion tavoittelemista. Ulkoisia pakotteita voivat olla esimerkiksi kotoa tai opettajan suunnasta tulevat odotukset ja paineet. Ulkoinen palkkio voi olla soiton opiskelussa esimerkiksi lähestyvä esiintyminen tai tutkinto tai hyvät arvosanat. (Lehtinen, Lerkkanen & Vauras 2016, 145–147.)

2.1.2 Sisäinen motivaatio soitonopiskelussa

Sisäisen motivaation merkitys soitonopiskelussa on olennaista. Oppimisen kannalta on tärkeää, että oppilas on aidosti kiinnostunut opiskeltavasta asiasta ja pitää opiskeltavaa asiaa tärkeänä. Uteliaisuus ja kiinnostus soittamaan oppimiseen vaikuttavat oppilaan omaan aktiivisuuteen ja tahtoon oppia. Ollessaan sisäisesti motivoitunut oppilas ryhtyy toimimaan ja tekee kaiken työn omasta tahdostaan eikä tarvitse työstään ja oppimisestaan palkintoa. (Kansanen & Uusikylä 2002, 27–28.) Sisäisesti motivoituneet oppilaat oppivat paremmin ja ymmärtävät ja sisäistävät uusia asioita paremmin kuin ulkoisesti motivoituneet opiskelijat. Lisäksi oppilaat ovat sitoutuneempia opiskeluun, muistavat opittuja

asioita pidempään sekä ovat hyvinvoivempia kuin ulkoisten pakotteiden ohjaamat oppilaat. Oppimisen kannalta on tärkeää saavuttaa tavoitteita ja saavutuksia, sillä tunne siitä, että tavoitteiden saavuttaminen on mahdollista, parantaa oppimista. (Järvilehto 2014, 36–37.)

Soitonopiskelussa voi esiintyä sisäisen motivaation puutetta. Sisäinen motivaatio voi myös heikentyä opiskelujen edetessä. Ulkoiset motiivit heikentävät pidemmän päälle sisäistä motivaatiota. Ulkoinen motivaatio kuuluu osana oppimiseen eikä se aina ole vain negatiivinen asia. Hetkellisesti tapahtuvat ulkoiset motivointikeinot usein tukevat oppimista. Soitonopiskelussa esimerkiksi lähestyvät tutkinnot tai esiintymistilanteet voivat olla ulkoisia motivointikeinoja, jolloin opiskelija tähtää kyseiseen hetkeen ja pyrkii saavuttamaan mahdollisimman hyvän suorituksen tai arvosanan. Mikäli hyvät arvosanat muodostuvat oppimisen tavoitteiksi, se heikentää pidemmän päälle sisäistä motivaatioita. (Lehtinen, Lerkkanen & Vauras 2016, 147.)

Oppilaalla voi olla sekin tilanne, että hän käy soittotunneilla ulkoisen palkkion takia. Vanhemmat esimerkiksi maksavat palkkaa, mikäli oppilas käy soittotunneilla. Jos soitonopiskelu perustuu ulkoisiin palkkioihin tai hyvien arvosanojen tavoittelemiseen, oppilaalle ei kehity sisäistä motivaatiota opiskeluun. Toisaalta pitkään jatkuessa myös ulkoiset palkkiot menettävät arvonsa ja tavoitteet nousevat koko ajan suuremmiksi. Tämä heikentää taas pidemmän päälle ihmisen hyvinvointia. (Järvilehto 2014, 25–27.)

Edward Decin tutkimuskokeiden (1975) mukaan myös ulkoiset palautteet heikentävät koehenkilöiden motivaatiota. Kokeissa mitattiin henkilöiden sisäistä motivaatiota sillä, kuinka kauan he jaksoivat työskennellä heidän mielestään jännittävien kolmiulotteisten palapelien parissa. Kiinnostusta vähensivät moitteet ja rangaistukset, mutta tämän lisäksi myös kehu ja palkkiot, jotka etenkin naisten osalta vähensivät innostusta. Tutkimustulokset osoittivat sen, että aikarajat, ulkoiset tavoitteet, valvonta ja arvioinnit heikensivät sisäistä motivaatiota. Tämän selittää se, että kiinnostus palkkioiden varassa olevaan toimintaan ei lähde omaehtoisesti ihmisestä itsestään. Ulkoinen motivaatio heikentää innostuksen lisäksi luovuutta, ”intuitiota” ja keskittymistä. Tämä näkyi siinä, että lap-

set, jotka saivat työskennellä myönteisessä ja vapaassa ilmapiirissä, tuottivat tasokkaampia piirroksia kuin kontrolloivassa ilmapiirissä työskennelleet. Kilpailu palapeliin rakentamisessa heikensi myös sisäistä motivaatiota eikä palapeliin teko ollut koehenkilöistä enää yhtä hauskaa. Deci teetti opiskelijoilla myös kokeen, jossa testattiin eri tavoitteita. Opiskelijat opiskelivat tenttiä varten tai opettaakseen muita opiskelijoita. Tulokset osoittivat, että ne, jotka opiskelivat tenttiä ja arvosanaa varten, saivat huonomman tuloksen kuin ne, jotka opiskelivat asioita oppiakseen ne mahdollisimman hyvin. (Ojanen 2007, 67–69.)

2.2 Flow-teoria

Flow- eli virtausteoria on vahvasti sisäisesti motivoitunutta, ulkoisista palkkioista ja yllykkeistä, riippumatonta toimintaa. Flow tarkoittaa sellaista toimintaan uppoutumista, että tekijä kadottaa kokonaan ulkoisen maailman toiminnan aikana. Tämä merkitsee käytännössä sitä, että tekijä kadottaa ajan kulun ja unohtaa vaikkapa ruokailun tekemisen aikana. Flow-tilassa henkilö ei keskity tarkkailemaan itseään eikä esimerkiksi mahdollista onnistumista tai epäonnistumista, vaan keskittyminen pysyy vain ja ainoastaan itse tehtävässä. Tämän tilan aikana unohtuvat myös mahdolliset itsestä tai ulkoapäin asetetut odotukset ja ajatukset omista taidoistaan. Jotta flow-tila on mahdollista saavuttaa, tehtävän on oltava riittävän haasteellinen, ei liian helppo eikä liian vaikea, henkilön taitotasoon ja valmiuksiinsa nähden. (Tynjälä 1999, 106–107.)

”Flow-kanava on henkilökohtaisen kasvun ja oppimisen perusta”, Järvilehto toteaa. Flow-tilan voi saavuttaa sopivassa vireystilassa eli silloin, kun on sopivasti virittäytynyt, ei stressaantunut eikä ylivirittynyt. Lisäksi flow-tilaan päästäkseen tarvitsemme tilan tylsistymisen ja ahdistumisen väliltä. Flow-tilan aikana opimme ja kehitymme jatkuvasti. (Järvilehto 2014, 48–49, 52.)

2.3 Oppimisen yksilöllisyys

Innostus ja sisäinen motivaatio soitonopiskeluun ei ole itsestäänselvyys. Ilo ja myönteinen ilmapiiri voivat heikentyä monesta syystä. Tässä luvussa tarkastelen seikkoja, jotka tuovat haasteita soitonopiskeluun ja voivat johtaa sisäisen

motivaation heikentymiseen. Aluksi tuon esiin persoonaan liittyviä asioita, jotka saattavat vaikeuttaa vuorovaikutusta ja oppimistilanteita. Myöhemmässä vaiheessa tuon esiin kodin ja kavereiden merkityksen.

2.3.1 Persoonat kohtaavat

Oppimistilanteissa kohtaavat sekä oppilaan että opettajan persoonat. Oppimiseen vaikuttaa se, kuinka hyvin opettajan ja oppilaan persoonat tulevat keskenään toimeen. Vastuu persoonien kohtaamisen toimivuudesta on luonnollisesti opettajalla. Oppimiseen ja oppimiskokemuksiin vaikuttavat jokaisessa meissä olevat persoonalliset seikat. Tällaisia persoonallisia syitä, joita tarkastelen syvemmin, ovat temperamentti, tunnelukot ja lahjakkuudesta johtuvat ongelmat.

2.3.1.1 Temperamentti, minäkuva ja itsetunto

Jokaisella meistä on syntymässä saatu temperamentti, joka vaikuttaa vuorovaikutukseen, käyttäytymiseen ja oppimiseen. Temperamentti määrittää sen, mitkä asiat meitä kiinnostavat, miten me suhtaudumme oppimiseen ja millaiset oppimiskäsitykset me omistamme. Temperamentti vaikuttaa myös vuorovaikutukseen ihmisten kanssa ja siihen, miten opettaja–oppilas-suhde toimii. Jotkut temperamentti-piirteet tukevat oppimista, jotkut taas vaikuttavat ainaiseen alisuoriutumiseen. Temperamentista johtuva jatkuva alisuoriutuminen voi vaikuttaa oppilaan itsetuntoon, minäkuvaan ja motivaatioon, jotka saattavat vaikuttaa koko loppuelämän. On olemassa kuitenkin keinoja valita oikeanlainen lähestymistapa ja opetustyyli, jotka tukisivat parhaalla mahdollisella tavalla oppilaan itsetuntoa ja motivaatiota. (Keltikangas-Järvinen 2006, 11–14, 23.)

Temperamentti ja siihen liittyvä muiden ihmisten reagointi ja palaute muodostavat lapsen itsetunnon ja minäkuvan. Minäkuva on ihmisen käsitys itsestään ja siitä, millaisena hän itsensä näkee ajattelijana ja toimijana sekä mitä hän ihmisenä tavoittelee ja arvostaa. Minäkuva voi muodostua positiiviseksi tai negatiiviseksi riippuen niistä kokemuksista, joita lapsi elämänsä aikana kohtaa. Itsetunto liittyy minäkuvaan ja kertoo siitä, minkä verran ihminen näkee itsessään hyvää. Hyvä itsetunto parantaa ihmisen itseluottamusta ja itsearvostusta. Tempera-

mentti vaikuttaa myös itsetunnon kehittymiseen ja ihmisen kokemukseen itsestä oppijana. Esimerkiksi kiltti, rauhallinen, sopeutuvainen ja iloinen lapsi saa ympäristöltä todennäköisesti paljon positiivista palautetta ja näin hänelle kehittyy helpommin hyvä itsetunto. (Keltikangas-Järvinen 2006, 153–160.)

Opettajan oma temperamentti vaikuttaa opetukseen. On olemassa erilaisia opettajia ja opetustyyplejä ja kaikki niistä ovat yhtä arvokkaita. Opettajan temperamentin ja sitä vastaavan opetustyylin yhteensopivuus oppilaan temperamentin kanssa vaikuttavat oppimistilanteisiin ja -tuloksiin. Opettajan työtä auttaa hänen oman temperamenttinsa tunteminen ja sitä kautta ymmärtäminen, miksi joidenkin oppilaiden kanssa on haasteellisempaa kuin toisten. Esimerkiksi aktiivisella opettajalla on haasteena välttää kärsimättömyys vähemmän aktiivisen oppilaan kanssa. Intensiivinen opettaja saattaa kokea hermostuttavana opettaa yhtä intensiivistä oppilasta. Hyvin sensitiivisen oppilaan opettaminen saattaa tuntua oudolta ja haastavalta ei niin sensitiivisestä opettajasta. Nopeasti sopeutuvan ja spontaanin opettajan voi olla haastavaa ymmärtää hitaasti sopeutuvaa oppilasta, mikäli ei tunne tätä temperamenttityyliä. (Keltikangas-Järvinen 2006, 225–227.)

2.3.1.2 Tunnelukot

Tunnelukot ovat temperamenttiin verrattuna muodostuneet elämän aikana, yleensä lapsuudessa ja nuoruudessa. Tunnelukkoja on tutkimuksen mukaan jokaisella ihmisellä. Ne vaikuttavat tapaamme reagoida, kokea, tuntea, ajatella ja käyttäytyä. Tunnelukot ovat siinä mielessä positiivinen asia, että niistä on mahdollisuus päästä vapaaksi tiedostamalla omat tunnelukkonsa ja niihin liittyvät tunteet. (Takanen 2011, 9–10.) Tuon esiin joitakin esimerkkejä, jotka voivat aiheuttaa haasteita oppimistilanteisiin.

Epäonnistumisen tunnelukon omistava henkilö uskoo siihen, että häneltä puuttuu olennaisia taitoja ja kykyjä onnistuakseen. Tällainen henkilö välttelee haasteita ja vaikeita tehtäviä pelätessään epäonnistuvansa. Tämän tunnelukon ohjaama henkilö on usein alisuoriutuja, koska häneltä harvoin tulee esiin todelliset

potentiaalit sen takia, että hän itse uskoo siihen, ettei ole riittävän hyvä, älykäs, lahjakas tai sosiaalinen. (Takanen 2011, 58.)

Vaativuuden tunnelukko näyttäytyy vaativuutena ja ankaruutena itseä kohtaan. Vaativa henkilö saattaa olla pikkutarkka ja perfektionisti. Hän asettaa yleensä tavoitteet korkealle suorituksissaan ja voi olla itseensä tyytyväinen vain tavoitteet saavuttaessaan. Yleensä tällaiselle henkilölle mikään ei riitä, vaan aina löytyy uutta tavoiteltavaa ja rima nousee korkeammalle. Hänellä on jatkuva taistelu suoritustensa kanssa riittämättömyyden ja huonommuuden tunteita välttääkseen, minkä takia tällainen henkilö voi olla hyvinkin stressaantunut. Vaativuuden tunnelukon omistava henkilö ei ole koskaan tyytyväinen saavutuksiinsa ja hänelle on hankalaa rentoutua ja nauttia elämästä. (Takanen 2011, 73–74.)

2.3.1.3 Lahjakkuus

Lahjakkuuteen liittyy hyvien puolien lisäksi monia haasteita. Lahjakkaat lapset ovat yleensä muita herkempiä havaitsemaan ympäristöstään kielteisiä asioita. He havaitsevat helposti muista ihmisistä välinpitämättömyyden ja vihantunteet, mikä voi johtaa erityisesti murrosiässä syrjäytymiseen porukasta ja yksinäisyyteen. Lisäksi tällainen nuori alkaa pitää itseään outona ja erilaisena kuin muut. Lahjakas nuori saattaa kieltää lahjakkuutensa säilyttääkseen suosionsa kavერი-piirissä. (Uusikylä 2005, 138–142.)

Lahjakkaat lapset kuvitellaan yleensä sosiaalisesti kypsemmiksi kuin muut, minkä vuoksi he saattavat usein jäädä ilman apua ja yksin ajatuksiensa ja ongelmiansa kanssa. Lahjakkaasta lapsesta usein ajatellaan, että hänen hyvät suorituksensa ovat automaatio ja hän suoriutuu aina kaikesta hyvin, mistä johtuen hän jää usein ilman kehuja ja kiitosta. Lahjakkaalle voi kehittyä vääristynyt minäkuva ja itsetunto-ongelmia sen takia, että lahjakkaalta vaaditaan paljon eikä hän saa riittävästi ns. normaalia rakkauden ja tunne-elämän käsittelyä. Lahjakas usein itse vaatii täydellisyyttä ja hän odottaa itseltään enemmän kuin muut. Terveen itsearvostuksen sijaan hyvät suoritukset tuovat itsearvostusta. (Uusikylä 2005, 138–142.)

Alisuoriutuminen on yleinen lahjakkaiden ihmisten ongelma. Alisuoriutumisella tässä tapauksessa tarkoitetaan kouluosaavutuksilla mitattua menestystä. Usein alisuoriutujat joutuvat aliarvioinnin kohteeksi lahjakkaiden joukossa ja kuitenkin alisuoriutujia on suuri joukko, jopa 50 % kaikista lahjakkaista. Alisuoriutumiseen on olemassa monia syitä. Useimmiten syy tähän on koulumaailma ympäristönä, joka ei edistä kaikkien lasten luovuutta ja motivaatiota, ja näin ollen kaikki lahjakkuuden muodot eivät pääse kukoistamaan. Jatkuva alisuoriutuminen ja potentiaalisen lahjakkuuden piiloon jääminen vääristävät ja heikentävät lapsen minäkuvaa. (Uusikylä 2005, 151–153.)

2.3.2 Sosiaalinen verkosto

Sosiaalisella verkostolla tarkoitan kotia ja kavereita. Kodin ja kavereiden merkitys on suuri lapsen ja nuoren kiinnostuksen kohteiden suhteen. Myös ajan trendillä, kuten senhetkisillä suosikkimusiikoilla ja –musiikilla, on suuri vaikutus lasten ja nuorten kiinnostuksen kohteisiin. Oppilas saattaa kodin tukemana aloittaa klassisen musiikin harrastuksen innokkaana, mutta kovin hankalaa on säilyttää innostus, jos hän on kaveriporukasta vaikkapa ainoa klassisen musiikin harrastaja.

2.3.2.1 Kodin vaikutus

Koti ja kasvu-ympäristö ovat lapsen persoonan muovautumisen perusta. Ensimmäiset elinvuodet ovat lapsen itsetunnon ja aivojen muovautumisen perusta. Vanhempien vuorovaikutus ja herkkätunteisuus lapsen kanssa ensimmäisistä hetkistä alkaen vaikuttavat hyvän itsetunnon ja minäkuvan kehittymiseen. Mikäli lapselle syntyy turvallinen ja luottamuksellinen käsitys maailmasta ja siitä, että hän itsessään on arvokas ja hyvä, hänelle kehittyy hyvä itsetunto ja empatiakyky. Lisäksi hän pärjää todennäköisesti näiden avulla myöhemmissä ihmissuhteissa. Riittävä perusturva ovat pohja myös leikille, luovuudelle ja uuden oppimiselle. Varhaisilla elinvuosilla on vaikutusta myös lapsen aivojen kehittymiselle. Mikäli lapsen ensimmäisten elinvuosien kokemukset arjesta ja tarvittavasta hoivasta ovat myönteiset ja luottamusta herättävät, hän oppii suhtautu-

maan elämään myöhemmissäkin vaiheissa myönteisesti ja toiveikkaasti. Toisaalta taas toistuvat laiminlyönnit, hylkäämiset ja pahoinpitely vaurioittavat lapsen aivojen kehittymistä ja myöhempää toimintaa. Lasten on todettu oppivan parhaiten uusia asioita, mikäli he ovat onnellisia ja tyytyväisiä elämään. (Mäkelä 2009, 60–64.)

Kotoa saadut perinteet ja mallit vaikuttavat siihen, mitkä asiat lasta kiinnostavat ja ajautuuko hän ylipäättään ollenkaan klassisen musiikin pariin. Ihmisen alkutaipaleelta eli jo sikiövaiheesta lähtien äänet, liikkeet ja musiikki tallentuvat lapsen muistiin. Vauvan muistaa tutut äänet kahdeksannelta raskauskuukaudelta lähtien ja muistojen on todettu säilyvän lapsuuteen ja aikuisuuteenkin saakka (Bojner-Horwitz & Bojner 2007, 34–35).

Kilven (2016) tutkielmassa selviää se, että lapsi perii kotoa saadun musiikkiperinteen mallin. Jos kotoa musisoidaan ja musiikki kuuluu kodin arkeen, lapsi kasvaa luonnollisesti osaksi musikaalisuutta. Albert Banduran kehittämän sosiaalisen oppimisen teorian mukaan ihminen oppii havainnoimalla. Banduran teorian mukaan oppiminen ei vaadi aina henkilöltä itsenäistä harjoittelua tai tekemiseen liittyvää palautetta, vaan oppimista tapahtuu myös havainnoimalla muiden tekemistä ja tekemiseen kohdistuvaa palautetta. (Kilpi 2016, 7.) Kilpin tutkielma koskee lapsuuden aikaisen ja kodin musiikkiharrastuneisuuden vaikutusta musiikkikasvatukseen alalle lähteneiden uranvalintaan. Tutkimustuloksista selviää se, että suurimman osan (yli 90 %) perheissä oli harrastettu musiikkia ja soitettu jotakin soitinta ja lähes puolessa perheistä oli harrastettu laulamista. Lisäksi usean vastaajan kotoa oli kannustettu musiikinuralle lähtemistä. (Kilpi 2016, 18–20.)

Perheen merkitys lasten harrastusten valinnassa on olennainen. Harrastuksen, esimerkiksi soittoharrastuksen, valitseminen vaatii vanhemmilta herkkyyttä aistia lapsen aito kiinnostus harrastusta kohtaan. Lapset saattavat usein ilmaista kiinnostuksensa ei-sanallisilla ilmaisuilla, kuten ilmeillä, eleillä, erisävyisillä kosketuksilla ja puhetyyleillä. Harrastuksen valinnassa on vaarana unohtaa lapsen näkökulma ja valita vanhempien ihanteita ja arvoja vastaava harrastus lapselle. (Värrä 2009, 17–18.) Perheen merkitystä suhteessa lahjakkaiden menestymi-

seen ja alisuoriutumiseen on tutkittu. Rimmin ja Lowen (1988) tutkimustulosten mukaan lapset, joita vanhemmat olivat pitäneet poikkeuksellisina lahjakkuuksina ja jotka saivat osakseen paljon vanhempien ihailua ja huomiota, olivat koulussa alisuoriutujia. Toisaalta taas niiden kotien lapset, joihin keskityttiin vähemmän ja annettiin enemmän itsenäisyyttä ja vastuuta, menestyivät paremmin koulumaailmassa. Vanhempien malli suhteessa työhön ja tehtäviin oli myös olennainen osa lahjakkaiden lasten menestykseen. Lapset, joiden vanhemmat olivat tyytyväisiä ja motivoituneita työhönsä ja uuden oppimiseen, oppivat useimmin saman asenteen omaan opiskeluun ja työntekoon. Päinvastoin taas niiden vanhempien lapset, joilla oli omia asenneongelmia ja tyytymättömyyttä työhön ja elämään, eivät olleet niin motivoituneita työntekoon eivätkä näin ollen saavuttaneet huippumenestystä koulu- ja työelämässä. (Uusikylä 2005, 158–160.)

2.3.2.2 Kavereiden merkitys

Nykyaikana klassinen musiikki ei ole enää kovin ”trendikästä”. Etenkin lasten ja nuorten parissa populaarimusiikki on suosittumpaa ja mukaansa tempaavampaa kuin klassinen musiikki. Vaikka lapsella tai nuorella olisi kiinnostusta opiskella klassista musiikkia, saattaa ajan trendeillä ja kavereiden mielipiteillä olla negatiivisia vaikutuksia kiinnostuksen laantumiseen. Kavereiden ja porukkaan kuulumisen merkitys korostuu etenkin nuoruusiässä, ja useat lahjakkaat nuoret saattavat tukahduttaa kiinnostuksensa ja lahjakkuutensa klassiseen musiikkiin säilyttääkseen kaverinsa ja suosionsa kaveriporukassa (Uusikylä 2005, 142). Kavereiden merkitys lapselle ja etenkin nuorelle on merkittävää. Kaverit voivat vaikuttaa lapsen minäkuvaan ja itsetuntoon positiivisella tai negatiivisella tavalla, riippuen siitä, onko lapsi esimerkiksi suosittu tai epäsuosittu kaveripiirissä. Kaverit ovat murrosikäiselle tärkein ympäristö oman minäkuvansa muodostamisessa. (Keltikangas-Järvinen 2006, 156–157.)

Salakarinen (2012) tutkielmassa ilmenee nuorten musiikkimaun suosivan populaarimusiikkia. Tämän selittää se, että populaarimusiikki vastaa usein nuorten tunteita ja siinä käsitellään nuorille ajankohtaisia aiheita, kuten itsenäisyyttä, vapautta ja rakkautta. Tähtimusiikoista saattaa muodostua nuorille merkitykselli-

siä idoleita ja esikuvia, joista he saavat turvallisuuden tunnetta sekä tavoitteita, mihin pyrkiä elämässään. Musiikki on usein yhdistävä tekijä kaveriporukassa, ja nuorelta vaaditaankin hyvää itsetuntoa voidakseen erottautua joukosta erilaisen musiikkimaun takia. (Salakari 2012, 22–23.)

3 OPETTAJAN VAIKUTUS

”Opettajan tärkein tehtävä on innostaa, saada opiskelijat kiinnostumaan ja olla oppimisen edistäjä”, toteaa Järvilehto (2014, 210). Oppilaan oman kiinnostuksen lisäksi myös opetuksen ja opiskelun tulisi olla kiinnostavaa sisäisen motivaation säilymisen takia. Myös sillä on suuri merkitys, millä tavalla opettaja suhtautuu oppilaaseen. Sisäiseen motivaatioon kuuluu oppilaan aktiivisuus osana oppimista. Tällöin opettajan rooli on toimia oppimisen ohjaajana sekä suosia oppilaan aktiivisuutta ja oppimista edistävien työtapojen käyttöä. (Pruuki 2008, 21–23, 27.)

3.1 Oppilaskeskeinen opetus

Myönteisen ilmapiirin luominen on merkityksellistä opetuksessa. Tutustuminen oppilaisiin ja heidän huomioon ottamisensa ihmisenä lisää turvallisuutta ja myönteistä ilmapiiriä. Vuorovaikutus ja keskustelu oppilaan kanssa sekä opettajan aito läsnäolo lisäävät myönteistä vaikutusta oppimiseen ja oppimisilmapiiriin. Mikäli oppilailla säilyy tunne siitä, että heitä kuunnellaan ja heidän mielipiteensä otetaan vakavasti, luottamus ja myönteinen asenne kasvavat. (Pruuki 2008, 49–50.) Opettaja, jolla on terve itsetunto ja myönteinen elämänasenne sekä ammatillinen itsearvostus, on oppilaidensa kanssa vuorovaikutuksessa ja hänen oppilaansa saavat emotionaalista, kokonaisvaltaista välittämistä. Hyvän ammatillisen minäkäsityksen omistava opettaja uskaltaa käyttää rohkeita ja luovia ratkaisuja työssään. (Patrikainen, 1999, 100.)

Oppilaan ja opettajan välisellä vuorovaikutuksella on merkittävä vaikutus oppimiseen. Oppimistilanteen myönteistä ilmapiiriä lisäävät oppilaan ja opettajan vuorovaikutussuhteiden läheisyys, myönteisten tunteiden määrä ja arvostava suhtautuminen. Edellä mainitut asiat voi havaita katsekontakteista, äänensävyistä ja kielenkäytöstä ja oppilaan myönteisistä reaktioista. Vuorovaikutuksessa esiintyy myös vastavuoroisuutta: kun oppilas ilmaisee innostumisensa tai iloisia tunteitaan, myös opettaja innostuu ja iloitsee. Opettajan ja oppilaan vuorovaikutukseen sisältyy myös spontaaneja keskusteluhetkiä, jolloin esimerkiksi opettaja aidosti kiinnostuneena, arvostavalla äänensävyllä kysyy oppilaalta lisä-

kysymyksiä. (Lehtinen, Lerkkanen & Vauras 2016, 244–250.) Hyvässä ja vapaassa ilmapiirissä tapahtuva oppiminen ei tunnu pakolta. Tällaisessa tilanteessa syntyy helpommin luovuutta, improvisointia ja mielikuvitusta. Yksilö uskaltaa kokeilla useita mahdollisuuksia epäonnistumisenkin uhalla. (Värri 2009, 16–17.)

Opettajan sensitiivisyydellä on merkitystä myönteisen ilmapiirin syntymiseen. Sensitiivisten opettajien oppilaat kokevat oppimistilanteet turvallisiksi ja myönteisiksi. Sensitiivisyydellä tarkoitetaan ihmisen herkkätunteisuutta. Opettajan sensitiivisyys on tietoisuutta oppilaan yksilöllisistä tarpeista sekä herkkyyttä reagoida niihin. Sensitiivinen opettaja tunnistaa oppilaan tunnetiloja, osaa tarjota oikealla hetkellä tukea, lohdutusta ja keinoja käsitellä ongelmia sekä luoda turvallisen ilmapiirin asioiden spontaaniin käsittelyyn ja keskusteluun. Opettajalla on taito huomata oppilaan vaikeus keskittyä tai ymmärtää, ja hän huomaa oppilaan mahdollisen erityisen tuen tarpeen oppimiseen. (Lehtinen, Lerkkanen & Vauras 2016, 250.)

Opettajan oma temperamentti vaikuttaa oppimistilanteisiin ja siihen, millaista opetustapaa hän itse suosii. Opettajajohtoinen opetus sopii parhaiten hiljaisuutta, sääntöjä ja rutiineja kaipaaville oppilaille. Oppilaskeskeinen ja ns. vapaa opetus sopii oppilaille, joilla on vahva tarve hallita ja kontrolloida itse tilanteita, joissa kulloinkin ovat. Vapaakin opetustyyli vaatii kuitenkin myös ohjausta, rajoja ja sääntöjä opettajalta, jottei tilanne pääse riistäytymään käsistä. (Keltikangas-Järvinen 2006, 196.) Oppilaslähtöinen opettaminen keskittyy oppilaisiin yksilöinä. Parhaan oppimistuloksen saavuttamiseksi opettajan kannattaa opettaa oppilaan oppimistyyliä ja temperamenttia tukevalla tavalla. Esimerkiksi sinnikäs ja täydellisyyteen pyrkivä oppilas ei pysty jättämään työskentelyä kesken ja hänelle on vaikeaa määrittää, milloin tehty työ on riittävän hyvä tai valmis. Tällöin opettajan on tärkeää tehdä selvät rajat ja osoittaa oppilaalle, että tehty työ on riittävää ja riittävän hyvä. (Keltikangas-Järvinen 2006, 184–185.) Lahjakkaan ja täydellisyyteen pyrkivän oppilaan opettajan on tärkeää pyrkiä vähentämään perfektionismia ja jatkuvaa täydellisyyteen pyrkimistä. Täytyy muistaa, ettei lahjakkuuden varjolla vaadi koko ajan lisää. (Uusikylä 2005, 144.)

Lahjakkaita oppilaita opettaessa on tärkeää tukea kognitiivisten taitojen lisäksi myös tunne-elämän ja sosiaalisuuden taitoja. Oppilaan itsearvostuksen ja myönteisen minäkuvan tukeminen on tärkeää, sillä onnellinen elämä ja menestyminen kumpuavat myönteisen minäkuvan kautta. Realistiseen ja positiiviseen minäkuvaan kuuluu myös sen ymmärtäminen, että jokainen ihminen, lahjakasakin, on epätäydellinen. (Uusikylä 2005, 180, 190.) Keltikangas-Järvinen kuvaa positiivisen minäkuvan kehittymistä seuraavalla tavalla: ”Positiivisen minäkuvan muodostuminen edellyttää onnistumisen kokemuksia ja positiivista palautetta ympäristöltä kaikissa minäkuvan kehitysvaiheissa” (2006, 155).

3.2 Positiivinen pedagogiikka ja luontevahvuusajattelu

Positiivisen pedagogiikan lähtökohta on seuraava: ”Kasvatuksen ja koulun tehtävä on lisätä maailmaan hyvää sekä opettaa taitoja, jotka tukevat yksilöä, yhteisöä ja koko yhteiskuntaa” (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen, 2016, 9). Positiivisen pedagogiikan tavoite on tukea jokaisen oppilaan kykyjä ja vahvuuksia, jotka vahvistavat oppilasta ihmisenä ja oppijana. Koulun ja opetuksen ei tarvitse olla vain kognitiivisten taitojen oppimisen keskus, vaan siellä voi oppia omia luontevahvuuksia, myönteistä vuorovaikutusta sekä oppia nauttimaan työstä ja opiskelusta. Luontevahvuuksien käyttö edistää ihmisen hyvinvointia ja onnellisuutta. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen, 2016, 9–10, 31.)

Luontevahvuuksien käyttö lisää sisäistä motivaatiota. Olemme omimmillamme päästessämme käyttämään ja hyödyntämään luontevahvuuksiamme. Luontevahvuudet ”panevat täytäntöön moraalisesti arvokkaat ihmisyyden puolet.” Luontevahvuuksista esimerkiksi sosiaalinen älykkyys, itsesäättely ja toiveikkuus ovat yhteydessä parempaan koulumenestykseen, ja ne lisäävät henkilössä ystävällisyyttä ja erilaisuuden hyväksymistä. Nämä luontevahvuudet myös lisäävät stressinsietokykyä, kykyä saavuttaa tavoitteita ja välttää masennusta. Professori Martin Seligmanin työtovereineen kehittämä luontevahvuusfilosofia, VIA (Values in Action), perustuu kuuteen hyveeseen, joita kuvaa 24 eri luontevahvuutta. Näitä hyveitä ovat viisaus, rohkeus, inhimillisyys, oikeudenmukaisuus, kohtuullisuus ja henkisyys. Esimerkiksi inhimillisyyden hyveeseen sisältyy rakkauden, ystävällisyyden ja sosiaalisen älykkyyden luon-

teenvahvuudet, ja nämä näkyvät toisista huolehtimisena ja ystävystymisen taitoina, joita tarvitaan ihmissuhteissa. Luonteenvahvuuksille merkittävintä on niiden myönteisyys eikä niiden käyttö voi aiheuttaa vahinkoa muissa ihmisissä. Lisäksi luonteenvahvuuksia voi oppia ja niissä voi kehittyä. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen, 2016, 32–34.)

Luonteenvahvuuksiin keskittyvän opetuksen lähtökohtana on kehittää jokaisen persoonallisia vahvuuksia ja saada jokaisen persoonalliset ominaisuudet loistamaan. Luonteenvahvuuksien löytäminen ja niiden hyödyntäminen lisäävät ihmisen itseluottamusta ja onnistumisen kokemuksia. Luonteenvahvuuksien opettaminen on jo monissa kouluissa käytössä ja se onkin osa perusopetuksen opetussuunnitelmaa:

Perusopetus tukee oppilaan kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Perusopetus -- ohjaa oppilaita löytämään omat vahvuutensa ja rakentamaan tulevaisuutta oppimisen keinoin. (Opetushallitus 2014, 15, 18.)

Luonnetaidot, joissa jokaisella on mahdollisuus kehittyä, ovat toipumiskyky, myönteiset tunteet ja kasvun asenne.

Toipumiskyky

Toipumiskyvyn eli resilienssin opettaminen tarkoittaa elämän haasteisiin ja stressaavien tilanteisiin tarvittavan toipumiskyvyn vahvistamista lapsissa ja nuorissa. Se tarkoittaa kykyä selviytyä elämän koettelemuksista: sietokykyä, myönteistä ajattelua ja uskoa omaan kykyihinsä ja omaan selviytymiseen. Ihminen, jolla on vahva toipumiskyky, osaa kaaosmaisessa ja sekavassa tilanteessa olla toiveikas ja inspiroitunut ja suhtautua rennommin odottamattomiin asioihin. Toipumiskyky vahvistuu vuorovaikutuksessa, joka ”sanoittaa” ja korostaa hyvää. Lapselle kehittyy toipumiskyky välittävässä ja huolehtivassa ympäristössä, jossa korostetaan huomion kiinnittämistä ongelmanratkaisutaitoihin. Sinnikkyuden opettaminen on tärkeää toipumiskyvyn vahvistumisessa. Saavuttaakseen haluamia asioita ihmisen tulee olla sinnikäs ja toipuvainen vastoinkäymisistä, joita

väistämättä tulee matkalla kohti tavoitteita. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 39–43, 45.)

Opettajan rooli toipumiskyvyn kehittymisessä on merkittävä. Toipumiskykyä parantava opettaja arvostaa oppilasta, välittää ja huolehtii aidosti sekä opettajalla on myönteinen ja empaattinen asenne oppilasta kohtaan. Opettajalla on myös taito kohdata oppilas keskellä ”arjen kiireitä.” Tällainen opettaja uskoo ja luottaa oppilaan kykyihin, mikä näkyy kannustavassa ja rohkaisevassa palautteessa sekä oppilaan itseluottamuksen vahvistumisena. Toipumiskykyä vahvistava opettaja antaa oppilaalle vastuuta ja kannustaa kriittiseen ajatteluun, luovaan ilmaisuun ja rohkeuteen kokeilla omia rajoja, mikä lisää oppilaassa pystyvyyden kokemuksia. Opettajalla sopivan rento asenne elämään, mikä näkyy edellä mainituilla tavoilla. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 44.)

Myönteiset tunteet

Myönteiset tunteet auttavat ihmistä kokemaan merkityksellisyyttä elämän eri tilanteissa. Ne kehittävät ja parantavat ihmisen toipumiskykyä ja edistävät hyvinvointia. Monien tutkimusten mukaan myönteisiä tunteita ja niiden myötä onnellisuutta kokevat ihmiset ovat tehokkaita ja sosiaalisesti sitoutuneita. Myönteiset tunteet synnyttävät ihmisessä joustavuutta, parantavat työmuistia ja keskittymiskykyä ja jopa parantavat ihmisen fyysistä terveyttä. Ristiriitatilanteissa asioiden kohtaaminen ja käsittely myönteisessä valossa negatiivisen ja riitaisen lähestymistavan sijaan tuottaa todennäköisesti positiivisemmän lopputuloksen. Myönteinen ajattelu auttaa näkemään ristiriitatilanteiden realistisen kuvan taustatunneista. Positiiviseen ajatteluun voi oppia kiinnittämällä huomion onnistumisiin epäonnistumisten ja virheiden tarkastelun sijaan. Myönteinen ilmapiiri synnyttää armollisuutta ja toiveikkuutta. Optimismiin keskittyminen ei tarkoita sitä, että negatiivisia ja haastavia tilanteita alettaisiin välttää. Sitä vastoin optimistinen ajattelu auttaa meitä vaikeissa tilanteissa, kannustaa ja rohkaisee sekä juhlii vaikeiden tilanteiden selättämistä ja onnistumisia. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 46–49.)

Myönteisten tunteiden vahvistamiseen riittävät pienet, mutta usein koetut positiiviset tunteet. Pienet ja oikea-aikaiset kehu- tukset lisäävät myönteisiä tunteita. Tärkeää on muistaa, että realistisen ja aidon onnellisuuden lähde ei ole ylto- opti- mistisuus ja negatiivisten tunteiden kieltäminen. Tärkeää on olla avoin kaikille tunteille ja löytää positiivisten ja negatiivisten tunteiden tasapaino. Negatiivisia- kaan tunteita ei saa ohittaa. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 50–51.)

Muuttumattomuuden ja kasvun asenne

Epäonnistumisten ja vastoinkäymisten kohdatessa merkittävää on, millaisessa valossa ihminen epäonnistumisen näkee. Tutkimusten mukaan ihmisen lahjakkuuden ja älykkyyden liiallinen korostaminen lisää ihmisen haavoittuvuutta epä- onnistumisten kohdatessa. Lisäksi se aiheuttaa ihmisessä haasteiden pelkoa ja aiheuttaa haluttomuutta vahvistaa ja kehittää heikkouksia. Asenne ratkaisee, millä tavalla ihmiset suhtautuvat epäonnistumisiin. Stanfordin yliopiston psyko- logian professori Carol Dweckin mukaan on olemassa kahdenlaista asennetta: muuttumattomuuden ja kasvun asenne. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 54–55.)

Muuttumattomuuden asenteessa uskotaan älykkyyden olevan pysyvä ominai- suus ja virheet johtuvat kykyjen puutteesta eikä niihin voi vaikuttaa. Tällaisen asenteen ohjaamat oppilaat välttelevät haasteita, koska silloin heidän älykkyy- tensä altistuisi arvosteluille ja todennäköisyys virheille on suurempi. Tällaisessa asenteessa kova yrittäminen liitetään ihmisen tyhmyyteen. Synnyntäisten ky- kyjen ja lahjakkuuden korostaminen usein vahvistaa tällaista asennetta. (Uusi- talo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 55.)

Kasvun asenne puolestaan ei pelkää mahdollisia epäonnistumisia ja siinä us- kalletaan kohdata haasteita. Vastoinkäymiset ja epäonnistumiset nähdään mahdollisuutena oppia uutta itsestä. Tässä asenteessa uskotaan, että riittävä harjoittelu ja oikeanlainen menetelmä auttavat saavuttamaan tavoitteita, ja jokaisella yksilöllä on mahdollisuus kannustuksen ja muiden ihmisten avustamana kehittyä ja yltää henkilökohtaisesti parhaimpaansa. Kasvun asenteeseen kuuluu myötätunto kaikenlaisia ihmisiä kohtaan ja kyky nähdä myös haastavan käytök-

sen taakse. ”Kasvun asenteella kirjoitetaan myönteistä tarinaa jokaisesta lapsesta ja nuoresta.” (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 56.)

Dweckin tutkimusten mukaan ihmiset, joilla on kasvun asenne, selviävät hankalista elämäntilanteista ja vastoinkäymisistä paremmin kuin ihmiset, joilla on muuttumattomuuden asenne. Kasvun asenteella oppii enemmän ja saa yleensä ennemmin tai myöhemmin parempia arvosanoja sekä pärjää paremmin hankalien asioiden äärellä myös työelämässä. Kasvun asenteessa epäonnistumisten, esimerkiksi huonojen kouluarvosanojen, kohdatessa lisätään opiskelua ja työntekoa, jotta tulevaisuudessa voisi onnistua paremmin. Kasvun asenteen kehittämiseen tarvitaan paljon kannustusta yrittämiseen ja ajatusta siitä, että epäonnistumiset eivät johdu lahjakkuuden tai kyvykkyyden puutteesta vaan riittämättömästä yrittämisestä ja sinnikkyudesta. Toisaalta tässä asenteessa on mahdollisuus siihenkin, että epäonnistumiset voivat johtua siitä, ettei henkilö ole päässyt näyttämään koko potentiaaliaan omista kyvyistään tai että henkilön tavoitteet eivät olleet hänen itsensä arvostamia asioita. Kasvun asenne pitää tärkeänä intohimoa, omien vahvuuksien ja tavoitteiden löytämistä, joita kohti ponnistella. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016, 57–59.)

3.3 Oppimistehtävien ja tavoitteiden merkitys

Oppimismateriaalia valittaessa tärkeimmät kriteerit ovat sopiva määrä ja vaikeustaso. Opetussuunnitelman ja oppilaan oppimisen kannalta tarkasteltuna oppimistehtävien tulee olla merkityksellisiä ja riittävän haasteellisia. Myös oppilaan omat näkemykset ja omat kiinnostuksen kohteet oppimismateriaalia valittaessa kannattaa ottaa huomioon. Oppimismotivaation säilymisen kannalta on tärkeää, että oppimistehtävät ja työskentelytavat ovat mielekkäitä ja monipuolisia. (Pruuki 2008, 41–42, 50.) Mikäli oppilaalta puuttuu motivaatio opiskeluun, hänet kannattaa asettaa sopivaan epävarmuuden tilaan, toteaa tutkija Daniel Berlyne. Sopiva epävarmuus herättää uteliaisuutta ja kiinnostusta sekä synnyttää halun etsiä tietoa, jonka avulla päästä epävarmuuden tilasta. On tärkeää ymmärtää se, että vain sopiva epävarmuuden tila herättää uteliaisuutta – liiallinen epävarmuus synnyttää ahdistusta eikä välttämättä lainkaan kiinnostusta. (Byman 2002, 25.)

Oppimista saadaan tehokkaammaksi sallimalla oppilaalle mahdollisuus määrittellä myös itse opiskeltavia asioita. Sisäisen motivaation on todettu lisääntyvän, mikäli oppilaalle annetaan riittävästi omaa valinnanvapautta opiskelussa. Oppilaan omia mielenkiinnon kohteita hyödyntämällä ja positiivisen palautteen antamisella saadaan oppilaalle sopivasti pätevyyden tunnetta, mikä lisää sisäistä motivaatiota. (Byman 2002, 29–31.)

Oppimistehtävien vaihtelevuus ja monipuolisuus ylläpitävät kiinnostusta ja ennaltaehkäisevät kyllästymistä. Luonnollisesti oppilaalle mielekkäät tehtävät, soitonopiskelussa oppilasta kiinnostavat kappaleet ja musiikkityylit, auttavat ylläpitämään innostusta ja sisäistä motivaatiota. (Tynjälä 1999, 108.) Tuovilan (2003) tutkimustulosten mukaan antoisan opiskelukokemuksen sai aikaan ohjelmiston muuttaminen lähemmäksi oppilaan kiinnostuksen kohteita, jolloin oppilaat olivat tyytyväisiä soittamaansa ohjelmistoon. Myönteisen ilmapiirin syntymisessä merkittävää oli, kuunneltiinko oppilaan mielipiteitä ja otettiin niitä huomioon opiskelusisältöä suunniteltaessa. Oppilaat, joilla oli mahdollisuus vaikuttaa opiskelun sisältöön ja edistymistähtiin, kokivat opiskelun antoisaksi ja miellyttäväksi. Mikäli oppilaan aloitteet ja näkemykset jäivät vanhemmilta ja opettajalta huomioimatta, se lisäsi oppilaan laiskuutta ja vähensi harjoittelun määrää. Lisäksi tällainen tilanne lisäsi oppilaassa turhautumista ja epävarmuutta edistymisestään ja vaikutusmahdollisuuksistaan sekä vähensi oppilaan itsearvostusta musisoijan ja oppimisen suhteen. Tämä kaikki luonnollisesti heikensivät oppilaan motivaatiota soitonopiskeluun. (Tuovila 2003, 235, 239.)

Opettajan valitseman opetusmateriaalin on tärkeää olla opettajasta itsestään kiinnostavaa. Innostus tarttuu: Kun opettaja on kiinnostunut oppimistehtävästä, myös oppilas kiinnostuu ja oppii. Mikäli opettaja ei saa oppilasta innostumaan, oppilas ei myöskään opi, ja näin ollen voidaan jopa sanoa, ettei ole kyse opettamisesta. (Järvilehto 2014, 207.)

Opiskelulle on tärkeää asettaa tavoitteita. Tavoitteiden asettamisessa kannattaa ottaa huomioon myös oppilaan omat tavoitteet. Oppilaan omien tavoitteiden huomioon ottaminen lisää oppilaan omaa kiinnostusta ja aktiivisuutta oppimi-

seen. Oppimisen tavoitteista voidaan koostaa kokonaisuus, joka noudattaa yleisen opetussuunnitelman ja oppilaan henkilökohtaisia tavoitteita. Uuden asian, esimerkiksi soittotaidon, opettelu alkuvaiheessa oppimista ja tavoitteita olisi hyvää jäsentää pieniin osasuorituksiin. (Pruuki 2008, 34, 38.)

Oppilaan itseohjautuvuuden, omatoimisuuden ja itsenäisen ajattelun tukeminen kehittää sisäistä motivaatiota. Oppilaan itseohjautuvuus ei kuitenkaan yleensä löydy automaattisesti oppilaista, vaan sen kehittymiseen tarvitaan opettajaa. Opettaja voi pikkuhiljaa siirtää vastuuta oppimisesta opettajalta oppilaalle. Oppilaan itseohjautuvuutta ja itsenäisyyttä voi edistää esimerkiksi antamalla oppilaalle mahdollisuus vaikuttaa oppimissisältöön eli tehtäviin ja toteutustapoihin. Oppilaat huomaavat opettajan aidon arvostuksen oppimisen itseohjautuvuuteen, mikä myös saa aikaan oppilaassa pyrkimyksiä itsenäiseen opiskeluun. (Tynjälä 1999, 109.)

3.4 Yhdessä tekemisen voima

Ryhmään kuulumisen vaikuttaa positiivisella tavalla ihmisten elämään, ja sen on todettu lisäävän tyytyväisyyttä elämään. Ryhmään kuulumisen lisää elämän sisältöä ja täyttää ihmisen liittymisen tarpeen. Ryhmistä jäsenet saavat tukea ja arvostusta, ja yhdessä koetut positiiviset ja negatiiviset kokemukset yhdistävät ryhmän jäseniä. (Ojanen 2007, 277.)

Yhteismusisoinnilla on merkittävä vaikutus soittajan itsearvostukseen ja esiintymiskokemuksiin. Annu Tuovilan tutkimus (2003) koskee 7-13-vuotiaiden lasten musiikkiharrastusta musiikkioppilaitoksissa. Tutkimuksen mukaan yksinäinen soitonopiskelu ilman yhteismusisointia lisäsi myös esiintymisjännitystä ja tutkintopelkoja. Yleinen syy soitonopiskelun lopettamiseen onkin tutkimuksen mukaan juuri yhteissoittokokemusten puutteen takia harvat esiintymiset, joiden myötä itsearvostus soittoharrastuksen lopettajilla oli huono. Riittävän usein toistuvat esiintymiset, yhteissoittokokemukset ja niiden myötä saadut kavereisuhteet lisäsivät onnistumisen kokemuksia sekä näin paransivat soittajien itsearvostusta. Tutkimuksessa tuli esiin sekin puoli, että mikäli soittajat saivat itse määrittellä ryhmänsä ja yhteismusisoiijat kokivat toisensa kavereiksi keskenään,

myönteinen kokemus yhteismusisoinnista oli vahvempi kuin sellaisessa ryhmässä, jonka jäsenet olivat opettajan valitsemia ja ennestään outoja keskenään. (Tuovila 2003, 233.)

Suni on tehnyt tutkimuksen (2006) viulistien yhteismusisoinnin merkityksestä motivaatioon. Tutkimustuloksista selviää yhteismusisoinnin positiivinen voima ja oppilaiden, opettajan ja vanhempien innostus yhteismusisointiin. Oppilaiden mielestä yhteismusisointi oli mukavaa, ja heillä olisi riittänyt intoa jatkaa musisointia vielä pidempään, kuin aikataulu olisi sallinut. Oppilaiden mielestä oli mukavaa ja turvallisempaa soittaa yhdessä kavereiden kanssa, ja lisäksi musiikki kuulosti hienommalta, kun kappaleissa kuului useampi ääni. Yhteismusisointi lisäsi myös harjoittelumotivaatiota, koska vastuu yhteissoitossa omalta osaltaan kasvaa. Toisaalta muiden edessä epäonnistuminen harjoittelun puutteen vuoksi olisi ”noloa”. Tutkimustulosten mukaan yhteissoitto motivoi oppilaita esiintymään myös oppilaitoksen ulkopuolella. Esiintyminen ryhmän mukana ei ole niin jännittävää, koska kaverit ovat tukena vierellä, ja virheiden sattuessa ne yleensä jäävät piiloon, koska on useampi saman äänen soittaja. Kavereiden merkitys kannustajana ja innostajana myös koettiin tärkeäksi. Sunin tutkimustulosten mukaan ryhmässä soittaminen opettaa myös erilaisia taitoja, kuten rytmin lukua, taukojen laskemista sekä taitoa pysyä oikeassa rytmissä ja sävelpuhtaudessa erilaisten rytmien ja sävelten soidessa ympärillä. (Suni 2006, 44–48.)

3.5 Leikkiminen ja leikkimielisyys oppimisen tukena

Leikkimisellä on vaikutusta ihmisen hyvinvointiin, oppimiseen ja luovuuteen. Leikkiminen edistää sisäistä motivaatiota sen tuoman vapauden ja itsenäisyyden tunteen myötä. Leikissä ihminen voi rohkeasti kokeilla rajojaan ja kehittää omaa luovuuttaan. Leikissä täyttyvät flow-tilan saavuttamiseen vaadittavat seikat: Ihminen keskittyy ja syventyy tekemiseen leikkiessään, ja ulkopuolisten paineiden ja vaatimusten puuttuessa leikkijä voi saavuttaa oppimista. Lisäksi yhdessä leikkimisen myötä täyttyy yhteenkuuluvuuden tunteen tarpeet. (Järvi-lehto 2014, 112–114.)

Leikkiminen on yksi tehokkaimmista tavoista oppia. Leikkiminen kehittää aivojen emotionaalisia ja kognitiivisia osia sekä saa aikaan aivojen kokonaisvaltaista kehitystä. Leikkiminen edistää keskittymistä ja flow-tilaa, mikä taas johtaa toimintaa ohjaavien ja uutta tietoa muodostavien aivojen osien aktivoitumiseen. Lapsen keskittyessä leikkiin, hän aktiivisesti muodostaa leikin aikana syntymistä havainnoistaan uusia taitoja ja osaamista. (Järvilehto 2014, 119–121.)

Leikkiminen, leikkisyys ja hauskuus edistävät luovuutta. Luovuuden edistämiseen tarvitaan turvallinen ja myönteinen ilmapiiri, jotta vapaa ajattelu on mahdollista. Kuuluisien maailmaamme edistäneiden tieteilijöiden elämään on kuulunut leikkisyys ja sopiva kevytmielinen suhtautuminen haasteisiin. Esimerkiksi 80-luvulla ”Ihmemies”-sarjan luoja Lee David Zlotoffin työpäivä rakentui siten, että kuusi ja puoli tuntia kului pienoismalleja rakennellen ja puolitoista tuntia käsikirjoituksen tekemiseen. Albert Einstein puolestaan otti viulun ja soitteli sitä ongelmien ratkomisen avuksi. (Järvilehto 2014, 115–119.)

Huumori voi sopivalla tavalla ja sopivassa tilanteessa toimia oppimistilanteiden apuna. Vastapuolen henkilö täytyy tuntea riittävän hyvin, jotta osaa käyttää oikeanlaista huumoria. Huumorin on todettu vähentävän masennusta ja stressiä sekä auttavan jännitykseen. Huumorin kautta voi löytää uuden mahdollisuuden ja helpotuksen epäonnistumisissa ja pettymyksissä. Usein huumoria käyttävillä ihmisillä on hyvän mielialan lisäksi hyvä itseluottamus. (Ojanen 2007, 225–228.)

3.6 Palautteen ja arvioinnin merkitys

Arvioinnissa tarkastellaan opiskelulle asetettujen tavoitteiden toteutumista. Tavoitteita asetettaessa oppilaan tulisi olla tietoinen arvioinnista ja sen perusteista. Palautteen antaminen on parhaimmillaan kaksipuolista, josta hyötyvät sekä oppilas että opettaja. Opettaja antaa oppilaalle palautetta oppimisesta ja oppilaan toiminnasta ja oppilas taas opettajalleen opetuksesta ja omasta oppimisestaan. Oppilaan palaute kannattaa ottaa huomioon ja käyttää hyväksi muodostaessaan opetuksesta mahdollisimman hyvin oppilaan oppimista tukevaa. Myönteisen ilmapiirin kannalta tärkeää on opettajan kyky ottaa myös oppilaalta tuleva palaute vastaan. (Pruuki 2008, 56–59.)

Opettajan on hyvä pohtia palautetta, etenkin kritiikkiä, antaessaan palautteen merkityksellisyys. Kritiikkiä antaessaan olisi tärkeää muistaa ajatella, onko siitä hyötyä oppilaalle ja edistääkö se oppilaan oppimista. Oppilaan vahvuuksista kannattaa antaa positiivista palautetta. ”Hampurilaistekniikka” on yksi rakentavan palautteen malli. Siinä palaute jäsenellään osiin. Ensin kerrotaan hyvät ja erinomaiset asiat, jotka ovat muodostavat alimmaisen sämpylän. Tämän jälkeen käydään läpi kehitettävät, pihviin sisältyvät asiat, ja lopuksi vielä palataan takaisin ylimmäiseen sämpylään liittyviin eli hyviin seikkoihin. Oppilaalta voi palautteen annon jälkeen kysyä, jäikö jokin asia epäselväksi tai askarruttamaan mieltä. (Pruuki 2008, 60.)

Lopputulokseen keskittyvä arviointi saattaa synnyttää oppilaissa ”suoriutumisajattelua” ja epäonnistumisen ja virheiden pelkoa. Tätä välttääkseen kannattaa suosia oppilaan yksilöllisen edistymisen ja oppimisen arviointia hyvin arvosanojen ja tulosten sijaan. Oppilaan mahdollista epäonnistumisen pelkoa voi lievittää korostamalla virheiden luonnollisuutta. Virheet kuuluvat normaalina osana oppimisprosessiin ja yrittää kannattaa virheidenkin pelossa. (Tynjälä 1999, 109–110.)

Myönteisen ilmapiirin ja kasvun asenteen kehittämiseen pyrkivä palaute ja rohkaisu keskittyvät lopputuloksen sijaan koko prosessiin. Oppilaalle on tärkeää synnyttää tunne hänen edistymisestään. Pienistäkin edistysaskelista on tärkeää muistaa huomauttaa. Vahvuuksien käyttämisen tärkeyttä kannattaa sanallistaa palautetta antaessa, kuten todeta: ”Sinnikkyydellä ja riittävällä yrittämisellä onnistut ja selvität tehtävän.” Oppilaalle kannattaa luoda käsitys siitä, että nopeus ei ole se tavoiteltava asia, vaan tehtävien äärellä viipyminen edesauttaa asian parempaa ja syvällisempää ymmärrystä. (Uusitalo-Malmivaara 2016, 59–62.)

Positiivisen pedagogiikan mukaan rakentava palaute voi olla aktiivista tai passiivista. Aktiivinen rakentava palaute sisältää myönteisten tunteiden näyttämistä, kuten aitoa hymyä, kosketusta, naurua, taputusta, ”ylävitosen” antaminen tai peukun näyttäminen. Puhe on innostunutta ja sisältää myönteisen sävyn. Mikäli oppilas vastaa väärin, kysymystä ja oikeaa vastausta pohditaan yhdessä

myönteiseen sävyyn. Jos asioista ollaan eri mieltä, silti voi olla aktiivinen ja kiinnostunut toisten näkemyksiä ja näkökulmia kohtaan. Passiivisen rakentavan palautteen piirteisiin kuuluu vähäinen tai olematon tunneilmaisu. Siihen voi sisältyä pieni hymy, nyökäytys tai lyhyt kommentointi: ”Hyvä!” Oppilaan vastatessa väärin asiaa ei sen syvällisemmin käsitellä vaan edetään seuraavaan kohtaan ja eri mieltä ollessa toisen näkökulmaa kohtaan ei osoiteta suurta kiinnostusta. (Uusitalo-Malmivaara 2016, 60.)

4 POHDINTA

Opinnäytetyöni tarkoitus oli selvittää, mitkä asiat vaikuttavat oppilaan oppimiseen ja oppimismotivaatioon. Soitonopiskelussa koen itse merkittävänä soittamisen ilon. Olisi tärkeää, että musiikki ja soitonopiskelu tuovat soittajalle iloa ja hyötyä elämään, sillä se lienee ollut musiikin alkuperäisenkin tarkoitus jo aikojen alussa. Harmillisen usein soitonopiskelun ja musiikin tuottamisen ilo on kuitenkin ollut oppilailta kadoksissa tai se on saattanut heikentyä opiskelujen aikana. Itsekin musiikkia pitkään opiskelleena olen kokenut, että oppimismotivaatio ja oppimisen tuottama ilo ovat vaihdelleet. Halusin perehtyä aiheeseen, jotta saisin työkaluja siihen, miten opettajana voin tukea oppilaiden soitonopiskelun iloa.

Tutkielmaa tehdessäni olen oppinut paljon. Ensimmäkin aiheeseen syventyessäni olen ymmärtänyt sen, kuinka laaja aihe on ja kuinka monet eri asiat vaikuttavat oppimiseen. Tietoinen ratkaisuni oli perehtyä yleisellä tasolla mahdollisimman monipuolisesti oppimiseen vaikuttaviin asioihin. Tulevaisuudessa voisin syventyä mihin tahansa tässä tutkimuksessa käsiteltyyn aiheeseen tekemällä empiirisen tutkimuksen, jolloin saisin vielä laajempaa ja syvempää tietoa kyseisestä aiheesta.

Tutkimuksen myötä olen saanut paljon hyviä työkaluja opettajan työhöni ja tulen hyödyntämään sitä. Lisäksi toivon, että tutkimuksesta voisi olla muillekin opettajille tai opettajaksi pyrkiville hyötyä. Opettajan vaikutus oppimisen ilon löytymiseen ja myönteisen oppimiskokemuksen syntymiseen on suuri. Opettaja voi pahimmassa tapauksessa turmella oppilaan soitonopiskelun ilon, mikäli hänellä ei ole kykyä ottaa oppilasta huomioon yksilöllisenä persoonana. Oppilaan huomioon ottaminen yksilönä, omanlaisena persoonana, lisää luottamusta ja turvallista ilmapiiriä. Olisi tärkeää muistaa tukea oppilaan itseluottamusta, itsearvostusta ja ihmisenä kasvua.

Aiheeseen perehtyminen on havahduttanut huomaamaan, kuinka haastavaa on jokaisen oppilaan opetuksessa saavuttaa positiivinen oppimiskokemus. On haastavaa huomioida jokaisen oppilaan persoonallisuus ja sovittaa opetusme-

todit juuri hänelle sopiviksi ja samalla kaiken aikaa varmistaa, että omilla valinnoillaan tukee oppilaan itsetunnon ja itseluottamuksen vahvistumista. Toisaalta olen tutkielmaa tehdessäni oppinut sen, että kaikkiin asioihin opettajan ei ole mahdollista vaikuttaa eivätkä kaikki ongelmatilanteet johdu opettajasta. Esimerkiksi se, päästäänkö oppilaan ja opettajan välisessä vuorovaikutuksessa läheiseen ja luottamukselliseen suhteeseen, ei välttämättä ole pelkästään opettajan käsissä. Aina oppilaan ja opettajan vuorovaikutussuhde ei ole riittävän avoin, jotta oppilas kertoisi omista asioistaan ja elämäntilanteistaan opettajalle. Oppilaalla itsellään saattaa olla vaikeuksia päästää ketään lähelleen. Lisäksi kaikkia motivaatiota heikentäviä syitä ei opettajan ole välttämättä mahdollista tunnistaa, mikäli ne johtuvat esimerkiksi elämäntilanteesta, kaverisuhteista, perhetilanteesta tai muusta yksityiselämään liittyvästä asiasta. Oppilaan iän huomioon ottaminen esimerkiksi lapsia opettaessa tuo oman haasteensa. Lapselle leikki on luonteva tapa oppia. Leikkien hyödyntäminen lapsien soitonopetuksessa on yksi suurimmista haasteista ja tärkeimmistä tavoitteistani tulevassa opettajantyössäni.

On tärkeää tiedostaa se, että vaikka opettaja osaa luoda kuinka mielekkäitä oppimistilanteita ja tehtäviä ja panostaa oppilaan sisäisen motivaation säilymiseen, aina ihannetilannetta ei voi saavuttaa. Esimerkiksi kavereiden merkitys nuoruusiässä voi olla suurempi kuin musiikin tuottama ilo, ja soitonopiskelu voi päättyä lopettamiseen. Ehkä tällaisessa tilanteessa uusi motivaatio klassisen musiikin opiskeluun voi syntyä myöhemmällä iällä, aikuistumisen ja itsenäistymisen myötä.

LÄHTEET

- Byman, R. 2002. Voiko motivaatiota opettaa? Teoksessa P. Kansanen & K. Uusikylä (toim.) Luovuutta, motivaatiota, tunteita, 25–41. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Bojner-Horwitz E. & Bojner G. 2007. Mielihyvää musiikista. Helsinki: Wsoy.
- Järvilehto, L. 2014. Hauskan oppimisen vallankumous. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2006. Temperamentti ja koulumenestys. Helsinki: WSOY.
- Kilpi, J. 2016. Perhetaustan yhteys musiikkikasvatuksen alanvalintaan. Sibelius-Akatemia. Musiikkikasvatuksen aineryhmä. Kandidaatin tutkielma. Viitattu 6.4.2017, http://ethesis.siba.fi/files/kandi_perhetaustaviim.pdf.
- Lehtinen, E. & Lerkkanen M.-K. & Vauras, M. 2016. Kasvatuspsykologia. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Mäkelä, J. 2009. Vuorovaikutus ja aivojen kehittyminen lapsuudessa. Teoksessa T. Jantunen & R. Lautela (toim.) Kuningasvuosi, 60–72. Helsinki: Tammi.
- Ojanen, M. 2007. Positiivinen psykologia. Helsinki: Edita.
- Opetushallitus 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Viitattu 1.4.2017, http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf.
- Patrikainen, R. 1999. Opettajuuden laatu. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Pruuki, L. 2008. Ilo opettaa. Helsinki: Edita.
- Ruohotie, P. 1998. Motivaatio, tahto ja oppiminen. Helsinki: Edita.
- Salakari, P. 2012. Nuorten musiikkimakuun vaikuttavat tekijät uuden median aikakaudella. Jyväskylän yliopisto. Musiikkikasvatus. Kandidaatintutkielma. Viitattu 6.4.2017, <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/37953/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201206041791.pdf?sequence=1>.
- Takanen, K. 2011. Tunne lukkosi. Vapaudu tunteiden vallasta. Helsinki: WSOY.
- Tuovila, A. 2003. ”Mä soitan ihan omasta ilosta!” Pitkittäinen tutkimus 7–13-vuotiaiden lasten musiikin harjoittamisesta ja musiikkiopisto-opiskelusta. Sibelius-Akatemia. DocMus-yksikkö. Studia Musica 18. Helsinki: Sibelius-Akatemia.
- Tynjälä, P. 1999. Oppiminen tiedon rakentamisena. Helsinki: Kirjayhtymä.

Uusikylä, K. 2005. Lahjakkaiden kasvatus. Porvoo: WSOY.

Uusitalo-Malmivaara, L. & Vuorinen, K. 2016. Huomaa hyvä! Jyväskylä: PS-kustannus.

Värrin, V.-M. 2009. Askeleita varmuuden ulkopuolelle. Teoksessa T. Jantunen & R. Lautela (toim.) Kuningasvuosi, 16–23. Helsinki: Tammi.